

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
Խ. ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԱՆԿԱԿԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ ՎԱՐԴԱՆ ԱՇՈՏԻ

ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՈԱԶՄԱՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՂԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐՆ ՈՒ
ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

ԺԳ.00.01-«Մանկավարժության տեսություն և պատմություն»
մասնագիտությամբ մանկավարժական գիտությունների թեկնածուի
գիտական աստիճանի հայցման
ատենախոսության

Ս Ե Ղ Մ Ա Գ Ի Ր

ԵՐԵՎԱՆ - 2014

Ատենախոսության թեման հաստատվել է Գյումրու Մ. Նալբանդյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտում:

Գիտական ղեկավար՝

Մանկավարժական գիտությունների
դոկտոր՝ **Վ. Ֆ. Գրիգորյան**

Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝ Մանկավարժական գիտությունների
դոկտոր՝ **Ի. Կ. Կարապետյան**

Մանկավարժական գիտությունների
թեկնածու՝ **Հ. Վ. Թադևոսյան**

Առաջատար
կազմակերպություն՝

**Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական
պետական ինստիտուտ**

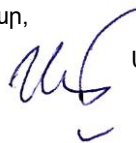
Ատենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2014թ. հոկտեմբերի 23-ին ժամը 12:00-ին Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈՀ-ի մանկավարժության 020 մասնագիտական խորհրդի նիստում:

Հասցեն՝ 0010, Երևան, Տիգրան Մեծի 17:

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանի գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2014թ. սեպտեմբերի 23-ին:

Մասնագիտական խորհրդի գիտական քարտուղար,
մանկավարժական գիտությունների թեկնածու՝

Ա. Հ. Սվաջյան

ԱՏԵՆԱՆՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Հետազոտության արդիականությունը: Հայրենասիրության ժամանակակից ընկալումը բնութագրվում է ոչ միօրինակությամբ: Շատ բանում այն բացատրվում է տվյալ երևույթի բարդ բնույթով, նրա բովանդակության բազմակողմանիությամբ և արտահայտման ձևերի բազմազանությամբ: Դա պայմանավորված է առաջին հերթին Հայաստանի ռազմաքաղաքական իրավիճակով, աշխարհաքաղաքական դիրքով, Ադրբեյջանի և Թուրքիայի հետ հարաբերությունների բնույթով, շուկայական հարաբերություններով □ Բացի դրանից, հայրենասիրության խնդիրը դիտարկվում է տարբեր հետազոտողների կողմից տարբեր պատմական, սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական պայմաններում, ինչպես նաև կախված անհատական քաղաքացիական դիրքորոշումից, սեփական հայրենիքի նկատմամբ վերաբերմունքից: «Հայրենասիրություն» տերմինն օգտագործվում է ոչ միայն գիտահետազոտական գրականության մեջ, այլև նաև քաղաքագետների և քաղաքական կուսակցությունների ելույթներում, բանավեճերում, հոդվածներում, մախընտրական ծրագրերում և այլն: Հայրենասիրական և ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հիմնախնդիրներն այսօր նոր լուծումներ, նոր մոտեցումներ են պահանջում □

Ժամանակակից հասարակության մեջ նկատվում է ազգային արժեքների, մշակույթի, հայրենասիրական գաղափարների նկատմամբ անտարբերություն, դրանց անտեսում, քաղաքացիական դիրքորոշման պակաս: Ուստի կարևոր է, թե ինչպիսի սոցիալ-մշակութային քաղաքականություն է վարում պետությունը, ինչպիսին է կրթական համակարգի բովանդակությունը, քանի որ դրանով է պայմանավորված ժամանակակից աշխարհի մարտահրավերներին դիմակայելու հաջողությունը, ազգային վերածնունդը: Հայրենասիրական դաստիարակության ուղղությամբ հանրակրթական դպրոցների աշխատանքի տեսության ու պրակտիկայի վերլուծությունը թույլ տվեց վեր հանել հակասություններ ժամանակակից պայմաններում սովորողների հայրենասիրական դաստիարակության արդիականության, հրատապության, հայրենիքի պաշտպանության համար պատրաստության անհրաժեշտության և մանկավարժական գիտության տեսության մեջ ու պրակտիկայում այդ հիմնախնդրի ոչ բավարար մշակվածության միջև □ Հակասություններ կան նաև հայրենասերի և քաղաքացու անձի ձևավորման նկատմամբ պետական պատվերի և դպրոցում ուսուցման, դաստիարակության պայմաններում իր քաղաքացիական դիրքորոշման դրսևորման հնարավորության բացակայության և հանրակրթական դպրոցում սովորողների նպատակաուղղված հայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի իրականացման օբյեկտիվ անհրաժեշտության, կյանքում այն իրագործելու համար համապատասխան մանկավարժական պայմանների բացակայության միջև □ Նշված հակասություններն էլ պայմանավորում են հետազոտության **հիմնախնդիրը**. ինչպիսին են ժամանակակից ավագ դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության մանկավարժական

պայմանների ամբողջությունը, համակարգը, բովանդակությունը, իրականացման մեթոդներն ու միջոցները, դրանց կատարելագործման հնարավորությունները, ինչ սխալներ, ինչ բացթողումներ կան այդ համակարգում, ինչպես կարելի է դրանք հաղթահարել□ Այս հիմնախնդիրներն էլ հիմք դարձան ատենախոսության թեմայի սահմանման համար□

Հետազոտության օբյեկտը սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացն է ժամանակակից ավագ դպրոցում:

Հետազոտության առարկան սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման արդյունավետ ուղիների ու միջոցների համալիրն է ժամանակակից ավագ դպրոցում:

Հետազոտության նպատակն է մշակել և տեսականորեն հիմնավորել ավագ դպրոցում սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի կատարելագործման արդյունավետ ուղիների ու միջոցների համալիրը:

Հետազոտության խնդիրներն են.

1. վերլուծել դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության բովանդակությունն ու նրա բաղադրիչները ժամանակակից ավագ դպրոցի ամբողջական ուսումնադաստիարակական գործընթացում,

2. ուսումնասիրել ռազմահայրենասիրական դաստիարակության տեսական մեթոդաբանական հիմունքները,

3. բացահայտել ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի, առանձին մոդելների գործառնությունը ժամանակակից ավագ դպրոցում,

4. մշակել և գիտավործով հիմնավորել ժամանակակից ավագ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման մանկավարժական ուղիների ու միջոցների համալիրը,

5. փորձարարական ճանապարհով հիմնավորել արդի ավագ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման մեր կողմից առաջադրված մանկավարժական ուղիների ու միջոցների գործառնությունը,

6. ստեղծել դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության և նախագորակոչային պատրաստության համակարգված ծրագիր:

Հետազոտության գիտական վարկածը. սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացն ավելի արդյունավետ կլինի, եթե.

1. դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը դիտարկվի որպես ամբողջական մանկավարժական գործընթացի բաղադրիչ,

2. ուսումնասիրվեն ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գիտատեսական հիմունքները,

3. բացահայտվի ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի, նրա առանձին մոդելների գործառնությունը ժամանակակից ավագ դպրոցում,

4. հիմնավորվի ՀՀ երիտասարդ սերնդի հայրենասիրական

դաստիարակության կազմակերպման ու իրականացման հայեցակարգի ստեղծման հրատապությունը,

5. առաջադրվեն ժամանակակից ավագ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման մանկավարժական ուղիներ ու միջոցներ,

6. փորձարարական ճանապարհով հիմնավորվի արդի ավագ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման մեր կողմից առաջադրված մանկավարժական ուղիների ու միջոցների գործառնությունը:

Հետազոտության մեթոդաբանական հիմքերը: Հետազոտության համար մեթոդաբանական և տեսական հիմքեր են ծառայել Կ.Դ.Ուշինսկու, Վ.Ա.Սուխոմլինսկու, Ա.Վ.Սարգսյանի, Հ.Պ.Անդրեասյանի, Հ.Վ.Թադևոսյանի, Վ.Կ.Լաշովի, Ա.Հ.Հարությունյանի, Վ.Բ.Յարամիշյանի, Գ.Նժդեհի, Ա.Հ.Պողոսյանի, Ա.Վ.Բարանովի, Վ.Ա.Բելոզանովի, Ե.Վ.Բեսպալովայի, Ա.Ն.Վիռշչիկովի, Ե.Ն.Գերմոգենովնայի, Մ.Վ.Ժիրկովայի, Ս.Ե.Մատուշկինի, Կ.Մ.Մետելկինայի, Ե.Ա.Բոնդարենկոյի, Օ.Գ.Պետրովայի, Ի.Վ.Կրասկայայի, Ի.Ա.Պուշարյովայի, Վ.Ե.Ուստինի, Ի.Ֆ.Խաբլամովի, Լ.Ն.Շառախովայի տեսություններն ու հայացքները, ինչպես նաև ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարությունը, ՀՀ ՊՆ Հանրային իրազեկման հայեցակարգը, ՀՀ ռազմական դոկտրինը:

Հետազոտության մեթոդները: Հետազոտությունն իրականացնելիս օգտագործել ենք դիտման, զրույցի, հարցաթերթերի մեթոդները: Հետազոտությունը կատարելիս օգտագործել ենք.

- պատմագրական /հիմնախնդրին առնչվող փիլիսոփայական, հոգեբանամանկավարժական գրականության վերլուծություն/, դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ոլորտում կուտակված համաշխարհային փորձի համեմատական-մանկավարժական վերլուծություն,

- դիտում, հարցաթերթ, զրույց, հարցազրույց, փորձագիտական գնահատում, գործունեության արդյունքների վերլուծություն:

Հետազոտության բազա են հանդիսացել Գյումրու թիվ 42, 29, 30, 6 դպրոցները, 1-ին վարժարանը, Քեթիի, Մայիսյանի, Վահրամաբերդի միջնակարգ դպրոցները:

Հետազոտության իրականացման փուլերը. հետազոտությունը կատարվել է 2009-2012թթ. ժամանակահատվածում և ներառում է տրամաբանորեն կապակցված հետևյալ երեք փուլերը.

1. Պրոբլեմային-որոնողական փուլ (2009-2010թթ.): Այս փուլի հիմնական նպատակը եղել է հետազոտության սկզբնական չափանիշների հստակեցումը՝ նպատակի, խնդիրների ձևակերպում, տեղայնացում, տեսական և փորձարարական նյութի և հետազոտության մեթոդների նկատմամբ մեթոդաբանական մոտեցումների հիմնավորում, ավագ դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հիմնախնդրին վերաբերող գրականության ուսումնասիրություն: Արդյունքը հետազոտության հիմնախնդրի, նրա հիմնական ուղղությունների որոշարկումն էր, հիմնական հասկացությունների համակարգի կառուցումը,

վարկածի ձևակերպումը, հետազոտության բազայի հստակեցումը:

2. Համակարգման փուլ (2010-2011թթ.): Ուսումնասիրվել և վերլուծվել են հանրակրթության ոլորտի, մասնավորապես դպրոցի զարգացման ժամանակակից հիմնական միտումները, իրականացվող բարեփոխումները, նախագորակոչային տարիքի դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գիտատեսական հիմքերը, գործնականում դրանց կիրառման և արդյունավետության մակարդակները: Այս փուլում մշակվել և տեսականորեն համակարգվել են ժամանակակից ավագ դպրոցում սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հիմնական ուղղությունները, մեթոդները, կազմվել է զրույցի թեմատիկա, հարցաթերթեր, դրանցով կատարվել են հետազոտական-փորձարարական աշխատանքներ:

3. Արդյունքների ընդհանրացման փուլ (2011-2012թթ.): Այս փուլում համակարգվել, ընդհանրացվել և գնահատվել են կատարված տեսական և փորձարարական աշխատանքների արդյունքները, ստուգվել են առաջադրված դրույթները: Արդյունքները ընդհանրացվել են գիտական հրապարակումներում, գիտական զեկուցումների տեսքով ներկայացվել հանրապետական և միջբուհական գիտաժողովներում, ավարտական տեսքի է բերվել ատենախոսության գիտական ձևակերպումը:

Թեկնածուական ատենախոսության հիմնական դրույթները քննարկվել են Գյումրիի Մ.Նալբանդյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի մանկավարժության ամբիոնի նիստերում:

Հետազոտության գիտական նորույթը:

- Ներկայացվել է սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ամբողջական համակարգ, հստակեցվել են ժամանակակից նպատակը, խնդիրները, սկզբունքներն ու մոտեցումները, առաջարկվել է զարգացման ծրագիր:

- Բացահայտվել և տեղայնացվել է ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի առանձին մոդելների գործառնությունը ժամանակակից դպրոցում հայ-ադրբեջանական սահմանային լարվածության, հակառակորդի կողմից դիվերսիոն-հետախուզական ակտիվ գործողությունների, հավանական պատերազմի սանձազերծման պայմանների հաշվառմամբ:

- Մշակվել և հարցումների միջոցով հիմնավորվել են ժամանակակից դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի կատարելագործման նպատակով մեր կողմից առաջադրված մանկավարժական ուղիներն ու ռազմավարությունը:

- Ավագ դպրոցականների քաղաքացիական և հայրենասիրական դաստիարակությունը դիտարկվել է պետական երիտասարդական քաղաքականության համակարգում:

Հետազոտության տեսական նշանակությունը պայմանավորված է մանկավարժության ոլորտում դպրոցականների հայրենասիրական, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ժամանակակից հիմնախնդիրներին վերաբերող գիտատեսական ուսումնասիրությունների հարստացմամբ, ժամանակակից կրթական բարեփոխումների պայմաններում դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության առանձնահատկու-

թյունների բացահայտմամբ և այդ գործընթացի կատարելագործման ուղիների և միջոցների գիտատեսական հիմնավորմամբ:

Հետազոտության գործնական նշանակությունը նրանում է, որ դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության և նախագորակոչային պատրաստության մեր կողմից մշակված ծրագիրը, մեթոդական առաջարկությունները կնպաստեն ժամանակակից դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի կատարելագործմանը, այդ ոլորտում առկա թիրախների բացահայտմանը, դրանց հաղթահարման մանկավարժական ուղիների մշակմանը, ինչպես նաև կնպաստեն զինվորական ծառայությանը՝ նախագորակոչային տարիքի պատանիների պատրաստվածության մակարդակի բարձրացմանը:

Պաշտպանության են ներկայացվում հետևյալ դրույթները.

1. Ժամանակակից դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի արդյունավետությունը պայմանավորված է ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գիտատեսական հիմունքների մշակմամբ:

2. Սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունն անհրաժեշտ է դիտարկել՝ որպես ավագ դպրոցում ամբողջական մանկավարժական գործընթացի բաղադրիչ:

3. Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի, նրա առանձին մոդուլների արդյունավետ գործառնությունը ժամանակակից ավագ դպրոցում հնարավոր է ազգային բանակի ավանդույթների և էթնոմշակութային միջավայրի առանձնահատկությունների հաշվառման պայմաններում:

4. ՀՀ երիտասարդների հայրենասիրական դաստիարակության կազմակերպման ու իրականացման հայեցակարգի ստեղծման հրատապությունը պայմանավորված է ՀՀ աշխարհաքաղաքական ներկա իրավիճակով, հանրակրթության ոլորտում, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ոլորտում առկա խնդիրներով, նախագորակոչային տարիքի պատանիների ու երիտասարդների հոգեբանական պատրաստության խնդիրներով:

5. Արդի դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործումը հնարավոր է մեր կողմից առաջադրված մանկավարժական ուղիների ու միջոցների արդյունավետ գործառնությամբ:

Հետազոտության արդյունքների հավաստիությունն ու հիմնավորվածությունը երաշխավորվում են սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության վերաբերյալ հոգեբանամանկավարժական, գիտական գրականության, մշակված հայեցակարգերի համալիր վերլուծությամբ, մասնագիտական փորձի համակողմանի ուսումնասիրությամբ և արված ընդհանրացումներով, հետազոտության տեսական ելակետային հիմունքների հիմնավորված բնույթով, հետազոտության հիմնախնդրին, նպատակին ու խնդիրներին համարժեք տեսական և էմպիրիկ մեթոդների համալիր կիրառմամբ, իրականացված մշտադիտարկման ընթացքում ստացված տվյալների նպատակաուղղված վերլուծությամբ, ընդհանրացմամբ, հետազոտության հիմնական արդյունքների փորձաքննությամբ, եզրակացությունների հիմնավորմամբ, տվյալների մշակման ժամանակակից

մեթոդների կիրառմամբ:

Հետազոտության փորձաքննությունն իրականացվել է Գյումրու Մ. Նալբանդյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի մանկավարժության ամբիոնի նիստերում, հրատարակված գիտական հոդվածներում, հետազոտության բազա հանդիսացած ուսումնական հաստատություններում:

Ատենախոսության կառուցվածքը: Հետազոտությունը կազմված է բովանդակությունից, ներածությունից, երկու գլուխներից, եզրակացություններից, օգտագործած գրականության ցանկից, հավելվածներից: Ընդհանուր ծավալն է 145 համակարգչային էջ՝ առանց հավելվածների:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ներածության մեջ հիմնավորվել է հիմնախնդրի հրատապությունը, բացահայտվել է նրա մշակվածության աստիճանը, որոշվել են նպատակը, հետազոտության օբյեկտը, առարկան, խնդիրները, ձևակերպվել է աշխատանքային վարկածը: Ներկայացվել են հետազոտության մեթոդաբանական աղբյուրները, մեթոդիկան, նորույթը, տեսական և կիրառական նշանակությունը, պաշտպանության ներկայացվող դրույթները, ատենախոսության փորձաքննությունն ու կառուցվածքը:

Ատենախոսության առաջին **«ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՈԱԶՄԱՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԱՍԻՈՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ»** խորագրով գլուխը բաղկացած է չորս ենթագլխից, որոնցում դիտարկված են հայրենասիրական դաստիարակության վերաբերյալ հայեցակարգային մոտեցումների վերլուծությունը, ավագ դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության բովանդակությունը, նպատակը, խնդիրները, հիմնական սկզբունքներն ու ուղղությունները, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգը հանրակրթական դպրոցում և ժամանակակից մոդելները, ինչպես նաև երիտասարդների քաղաքացիական և հայրենասիրական դաստիարակությունը պետական երիտասարդական քաղաքականության համակարգում: ՀՀ քաղաքացիների հայրենասիրական դաստիարակության հայեցակարգի ստեղծման անհրաժեշտությունը:

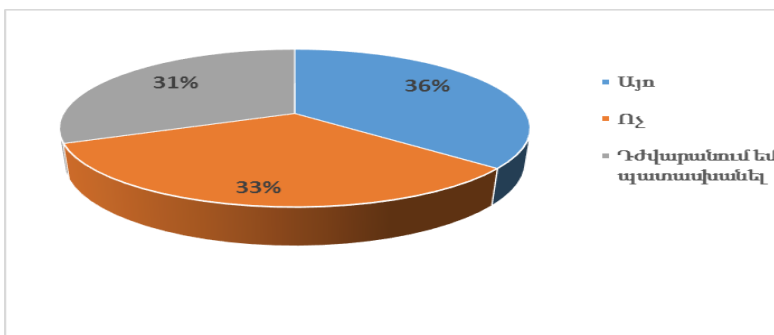
Հիմնավորվում է, որ հայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է իրականացվի սովորողների անհատական առանձնահատկությունների հաշվառմամբ: Նրա նպատակները հասանելի են դառնում ընտանիքի, դպրոցի, հասարակական կազմակերպությունների, ուժային գերատեսչությունների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, կրթության կառավարման մարմինների, երիտասարդական քաղաքականության հասարակական և պետական հանձնախմբերի, պատերազմի վետերանների համատեղ ջանքերի միջոցով:

Ատենախոսության երկրորդ՝ **«ՈԱԶՄԱՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԴԱՍԻՈՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՆԴՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԻ ԵՎ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ՆԱԽԱՋՈՐԱԿՈՉԱՅԻՆ ՏԱՐԻՔՈՒՄ»** խորագրով գլուխը բաղկացած է միմյանց լրացնող երեք

ենթազվից, որոնցում դիտարկված են ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կազմակերպումն ու ղեկավարումը ժամանակակից ավագ դպրոցում, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի արդյունավետության բարձրացման հիմնական ուղղություններն ու պայմանները, նախագորակոչային տարիքի պատանիների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման ուղիների ու միջոցների փորձարարական հիմնավորումը:

Ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը բնութագրվում է հատուկ ուղղվածությամբ, հայրենիքին ծառայելու նկատմամբ յուրաքանչյուր քաղաքացու կողմից սեփական դերը և տեղը խորը գիտակցելով, զինծառայության պահանջները կատարելու նկատմամբ անհատական բարձր պատասխանատվությամբ և այլն: Հայրենասիրական դաստիարակությունը, հանդիսանալով ընդհանուր դաստիարակչական գործընթացի մի մասը, ուսումնական հաստատության համակարգված և նպատակաուղղված գործունեություն է՝ կապված սովորողների մոտ բարձր հայրենասիրական գիտակցության, սեփական հայրենիքի նկատմամբ հավատարմության, ի շահ ծննդավայրի՝ պետական պարտքը և սահմանադրական պարտականությունները կատարելու պատրաստակամության, հայրենիքի նկատմամբ հպարտության ձևավորման հետ: Հարցումների ընթացքում փորձեցինք պարզել, թե արդյոք հպարտանում են դպրոցականները մեր հայրենիքով (գծանկար 1):

Գծանկար 1.
Դպրոցականների վերաբերմունքը հայրենիքի նկատմամբ

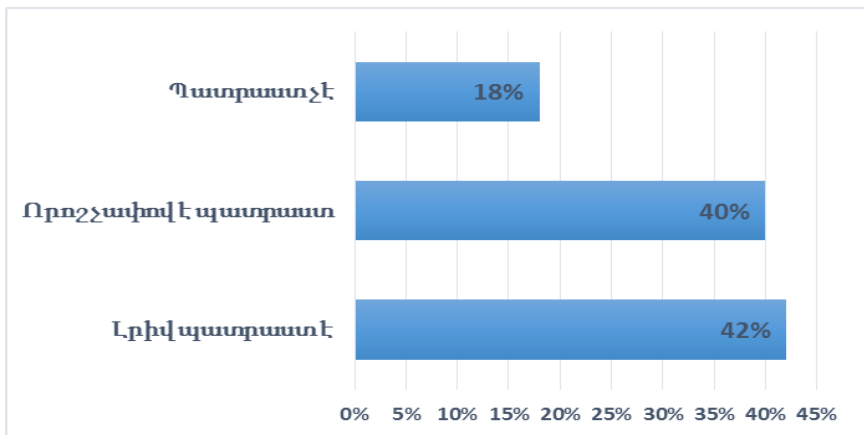

Գծանկարից երևում է, որ մեծ տոկոս են կազմում բացասական պատասխանները, ինչպես նաև այն դպրոցականները, ովքեր դեռևս կողմնորոշված չեն հայրենիքի հանդեպ իրենց հույզերում, զգացմունքներում:

Հանրակրթական դպրոցներն առելի անելիքներ ունեն ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ուղղությամբ: Դրանցից ամենահիմնականը ռազմագիտության, ֆիզկուլտուրայի, պատմության, աշխարհագրության և գրականության դասերին մեր խնդրո առարկայի առումով նպատակաուղղված գործունեություն ծավալելն է: Այստեղ հատկապես կարևորենք նախնական զինվորական պատրաստության դերն այդ գործում:

Իսկ չէ՞ որ ռազմահարենասիրական դաստիարակության նպատակը միայն ռազմագիտական գիտելիքներ հաղորդելը չէ: Այն այսօր նպատակ ունի լուծելու հրատապ դարձած մի խնդիր ևս՝ պատանիներին հոգեբանորեն պատրաստել զինվորական ծառայության: Եթե չի լուծվում այս խնդիրը, ապա դժվարանում է զինծառայության պայմաններին նորակոչիկների հարմարվելը: Մեր կողմից կատարված հետազոտությունների տվյալներն այս առումով բավական մտահոգիչ են: Այսպես, հարցված 131 դպրոցականների 42%-ը գտնում է, որ լրիվ պատրաստ է բանակում ծառայելու համար, 40%-ը՝ որոշ չափով, իսկ 18%-ը գտնում է, որ ընդհանրապես պատրաստ չէ (գծանկար 2):

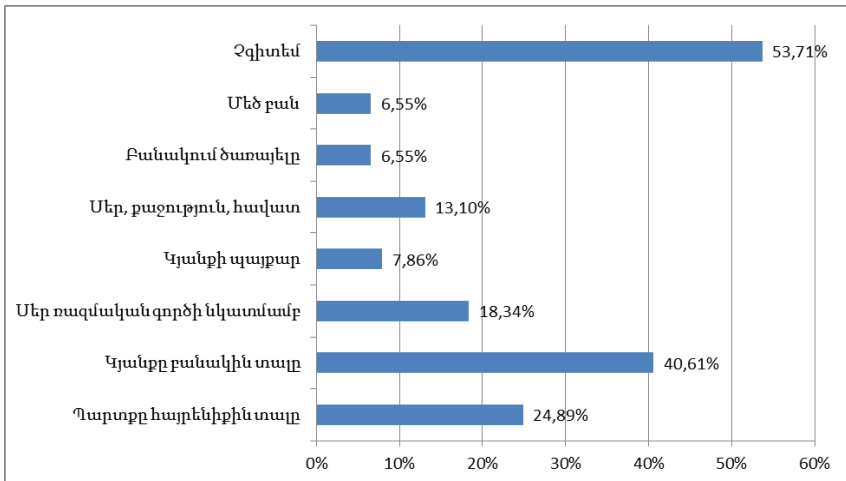
Գծանկար 2.
Դպրոցականների՝ բանակում ծառայելու պատրաստվածության աստիճանը

Ռազմագիտության դասերին, ռազմագիտական գիտելիքներ հաղորդելուն զուգահեռ, պետք է աշակերտներին տեկետավություն տրվի զինվորական ծառայության վերաբերյալ, թե ինչ օբյեկտիվ հանգամանքներ կան բանակում, որոնց պետք է հարմարվի նորակոչիկը: Այսպես **«Ի՞նչ է ռազմական հայրենասիրությունը»** հարցին 131 դպրոցականներ տվել են հետևյալ պատասխանները (գծանկար 3):

Գծանկար 3.

«Ի՞նչ է ռազմական հայրենասիրությունը» հարցման արդյունքները

Տրված պատասխաններից երևում է, որ ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգը ՀՀ դպրոցներում կատարելագործման կարիք ունի:

Երիտասարդության ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը պետք է դարձնել պետական անխափան համակարգ: Բոլոր հանրակրթական հիմնարկներում նպատակահարմար կլինի, որ գործեն պատանիների նախագորակոչային պատրաստության (ՊՆՊ) համալիրներ:

Լուրջ աշխատանքներ պետք է տարվեն պատանիների ու երիտասարդության ռազմահայրենասիրական ոգու դաստիարակության ուղղությամբ՝ քարոզչություն անելով պետական խորհրդանիշերի՝ դրոշի, զինանշանի, օրհներգի պաշտամունքի վերաբերյալ:

Այսպիսով, ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունը ուղիղ համեմատական կախվածության մեջ է պետական և ազգային քաղաքականությունից, պետության վերաբերմունքից ու գնահատականից: Թե՛ խաղաղ, թե՛ պատերազմական պայմաններում մատաղ սերունդը պետք է ունենա կուռ գաղափարական հենք: Գաղափարական հենքը պատանու համար որոշակի է դարձնում սեփական առաքելությունը, առավել իմաստավորում իր՝ հայրենիքի պաշտպանի, կարգավիճակը:

Հաշվի առնելով հետազոտությունների տվյալները՝ առաջարկում ենք ավագ դպրոցներում սովորողների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության և նախագորակոչային պատրաստության միջոցառումների համակարգված ծրագիր:

Ծրագրի նպատակը ավագ դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության և նախագորակոչային պատրաստության

խնդիրների լուծման մեթոդների, միջոցների ու ձևերի համակարգումն ու դրանց արդյունավետության բարձրացումն է:

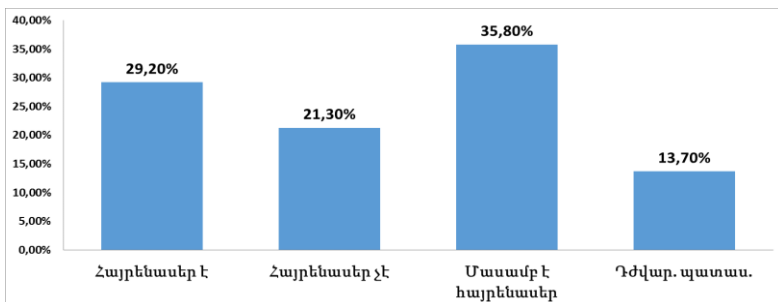
Օրագրի խնդիրներն են.

- համակարգել ավագ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացը,
- հստակեցնել ավագ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի մեթոդները, ձևերն ու միջոցները,
- բարձրացնել ավագ դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության և նախագորակոչային պատրաստության խնդիրների լուծման մեթոդների, միջոցների ու ձևերի արդյունավետությունը:

Հիմնավորված է, որ ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի գործառնությունը, արդյունավետությունը պայմանավորված է մանկավարժական գործընթացի սկզբունքների ճիշտ ընտրությամբ՝ նպատակաուղղվածություն, լավատեսական վերաբերմունք, գիտակցականություն և ակտիվություն, մանկավարժահոգեբանական առանձնահատկությունների հաշվառում, կոլեկտիվ դաստիարակություն: Պատանիների, երիտասարդների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության խնդիրների շարքում վերջին տարիներին է ընդգրվել մշտական պատրաստականության խնդիրը: Փաստորեն այն ենթադրությունը, որ իմացական, կամային, ֆիզիկական բարձր զարգացվածություն ունեցող պատանիներն ու երիտասարդները միշտ պատրաստակամ են, իրականությանը չի համապատասխանում: Պատանին ու երիտասարդը պետք է տեսնեն ու իրականում «շոշափեն» պետության և ազգի, ժողովրդի վերաբերմունքը, աջակցությունը, հայրենիքի պաշտպանության անհրաժեշտությունն իրենց համար դարձնեն համոզմունք: Բավականին մտահոգիչ են մեր կողմից հարցման ենթարկված 131 դպրոցականների պատասխանները այն հարցին, թե արդյոք իրենք իրենց հայրենասեր են համարում: Այսպես, 21,3%-ը իրեն չի համարում հայրենասեր, 35,8%-ը մասամբ է իրեն հայրենասեր համարում, իսկ 13,7%-ը՝ դժվարացել է պատասխանել (գծանկար 4):

Գծանկար 4.

«Հայրենասեր համարո՞ւմ եք Ձեզ» հարցման արդյունքները

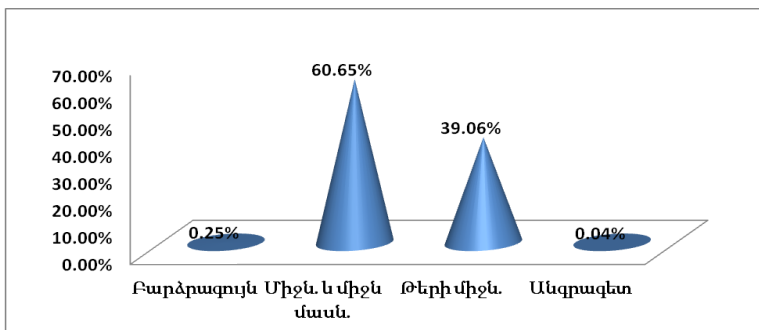
Հիմնավորված է նաև, որ այսօր մեծ է տեղեկատվական, հոգեբանական պատերազմների դերը, իսկ մարտական գործողությունների ժամանակ հոգեբանական գործոնի դերը: Ստեղծվում են հոգեբանական բազմաբնույթ զենքեր, տեխնոլոգիաներ: Մեր հասարակության պայմաններում հոգեբանական գործոնով են պայմանավորված մեծ թվով աղանդավորական հոսանքների ձևավորումը, տարածումը, որոնցից շատերի գաղափարական համակարգի համար անընդունելի են զինվորական ծառայությունն ու զենքի գործածումը, ինչն էլ հակառակորդի ձեռքին կղառնա լրջագույն զենք հավանական պատերազմի դեպքում: Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության արդյունավետությունը, հայրենիքի պաշտպանության պատրաստականության բարձր մակարդակը մեծապես պայմանավորված է նաև տնտեսական գործոնով:

Նախագորակոչային տարիքի կամ նախածառայողական շրջանում գտնվող հայ պատանիների դաստիարակության խնդիրների համակարգում ռազմահայրենասիրական դաստիարակությունն առաջնակարգ, առանձնահատուկ տեղ է զբաղեցնում՝ պայմանավորված Հայաստանի աշխարհաքաղաքական իրավիճակով, դիրքով:

Նախագորակոչային ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգն ունի իր բաղադրամասերը, խնդիրները. իմացական, ֆիզիկական, ռազմական, հոգեբանական: Ժամանակակից տեխնոլոգիաների, սպառազինությունների մուտքը բանակ նոր, ավելի բարձր պահանջներ են ներկայացնում զինծառայողների, զինվորների իմացական որակներին, ինտելեկտուալ կարողություններին: Այսինքն, կարևորվում են զինակոչիկների կրթական մակարդակի, մտածողության ձևավորման խնդիրները: 2001-2004թթ. զորակոչի արդյունքներով՝ ժամկետային ծառայության զինծառայողների 0,25% -ն ունեցել է բարձրագույն կրթություն, 60,65%-ը՝ միջնակարգ և միջնակարգ մասնագիտական, 39,06%-ը՝ թերի միջնակարգ, 0,04%-ը՝ բացարձակ անգրագետ(գծանկար 5):

Գծանկար 5.

2001-2004թթ. ժամկետային ծառայության մեկնած նորակոչիկների կրթականության աստիճանը

Նշված արդյունքները ցույց են տալիս, որ այս իմացական-կրթական ներուժը բավարար չէ նորագույն զենքն ու ռազմական տեխնիկան բարձր արդյունավետությամբ սպասարկելու համար: Նախագորակոչային տարիքի պատանիների կրթական մակարդակն ուղղակիորեն կապված է ՀՀ հանրակրթության ոլորտում տիրող իրավիճակի, երկրում առկա սոցիալ-տնտեսական հիմնախնդիրների, հասարակության մեջ արժեհամակարգի ընդհանուր անկման, օտարամոլության հետ: Մեծ է հանրակրթական դպրոցների դերը մատաղ սերնդի ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործում: Ուսումնական պլաններում ընդգրկված են առարկաներ՝ նախնական զինվորական պատրաստություն, գրականություն, պատմություն, աշխարհագրություն, երգ-երաժշտություն, որոնց բովանդակությունն անմիջականորեն կապված է դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության խնդիրների լուծման հետ: Մեծ ուշադրություն պետք է դարձնել նախնական զինվորական պատրաստությանը, որը շատ դեպքերում աշակերտների, նրանց ծնողների և հենց ուսուցիչների կողմից ընկալվում է որպես երկրորդական, ոչ պիտանի առարկա: Բավականին լուրջ խնդիր է մեր հանրապետությունում նաև համապատասխան գործիմաց մասնագետ-ուսուցիչների պահանջը, նրանց պատրաստման ու վերապատրաստման խնդիրները:

Պետական մակարդակով ռազմական սպառնալիքներին, ռազմական անվտանգության ապահովման հարցերին, զինված ուժերի ամրապնդման անհրաժեշտությանը, զինծառայության հեղինակության և մակարդակի բարձրացմանն ուղղված մեծ ջանքերը երբեմն քիչ են լինում, քանի որ որոշ զանգվածներ, մամուլի ներկայացուցիչներ բանակում տեղի ունեցող ցանկացած միջադեպ, պատահար, ներկայացնում են որպես ողջ բանակին, բոլոր ստորաբաժանումներին բնորոշ երևույթ, չափազանցնում են եղած բացասական երևույթների տարածվածության մասշտաբները (այդ թվում նաև նրա պայմանների և խթանների բարելավման ճանապարհով): Եվ այդ մեկնաբանությունները էականորեն, իհարկե, բացասական ուղղվածությամբ, ազդեցություն են ունենում հասարակական կարծիքի, հատկապես այն ընտանիքների վրա, որոնք ունեն գորակոչային տարիքի երեխաներ: Վերջիններիս մոտ ձևավորվում է որոշակի անտարբեր վերաբերմունք կարևոր սահմանադրական պարտականության՝ հայրենիքի պաշտպանության կատարման նկատմամբ:

Ինչպե՞ս վերականգնել համակարգը:

Բոլոր այս խնդիրների համալիրը պահանջում է հասարակության մեջ տեղի ունեցող փոփոխությունների, զարգացման միտումների խորքային ուսումնասիրում և համակողմանի վերլուծություն: Մեծ նշանակություն է ձեռք բերում սկզբունքորեն նոր մոտեցումների որոնումը և մշակումը՝ ստեղծելու համար աճող սերդի հետ ռազմահայրենասիրական գործունեության որակապես նոր հիմքեր, որը հաշվի կառնի նրա արժեքների, պահանջմունքների և հետաքրքրությունների համակարգը:

Ստեղծված իրավիճակի արմատական փոփոխության համար պահանջվում է հայրենասիրական և ռազմահայրենասիրական դաստիարակության արդյունավետ համակարգի ստեղծում՝ ներառելով

կոնկրետ նպատակների, խնդիրների, երկարաժամկետ ռազմավարությունների սահմանումը: Այն պետք է իրականացվի սուբյեկտների առավելագույն քանակի ակտիվ մասնակցությամբ, համագործակցությամբ, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կազմակերպման և իրականացման համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծմամբ, վերը նշված խնդիրների նպատակաուղղված և համալիր լուծմամբ: Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի ստեղծման սահմաններում անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը պահանջում է մեծ, անգամ նշանակալի միջոցների ներգրավում, այդ թվում նաև ֆինանսական: Գործունեության գլխավոր դաշտը ռազմահայրենասիրական դաստիարակության սուբյեկտների գործունեության ակտիվացման և արդյունավետության բարձրացման մեխանիզմների ստեղծումն է՝ նախ և առաջ համապատասխան նախարարությունների, գերատեսչությունների, մարմինների, կազմակերպությունների: Այստեղ կարևոր է նաև հասարակական կազմակերպությունների գործունեության ուղղվածության փոփոխությունը ի շահ ռազմահայրենասիրական դաստիարակության: Առաջին հերթին դա վերաբերում է տարբեր տիպի երիտասարդական միավորումներին, որոնք մեծ չափով ընդունակ են նորարարությունների, նոր, ոչ ավանդական ձևերի, միջոցների, տեխնոլոգիաների որոնմանը՝ ներգրավելով նախագորակոչային տարիքի պատանիներին ռազմահայրենասիրական ուղղվածության միջոցառումներում:

Վերականգման փուլերը.

Ժամանակակից հասարակությանը, աշխարհում ընթացող գործընթացների տրամաբանությանը և մեր ազգային մշակույթին, ռազմաքաղաքական իրավիճակով պայմանավորված իրողություններին համապատասխան ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի ձևավորումը բարդ և բազմափուլ գործընթաց է: Դրա իրականացումը հնարավոր է միայն գիտականորեն հիմնավորված և իրատեսական զարգացման ռազմավարական ծրագրի հիման վրա: Ռազմավարական ծրագրի իրականացումը (մինչև 2020 թվականը) պետք է ընդգրկի միմյանց հետ տրամաբանորեն կապակցված հետևյալ հիմնական փուլերը.

1.Նախնական փուլ (2013-2014թթ.): Նպատակի հստակեցում, համապատասխան խնդիրների առաջադրում, ռազմավարության մշակման համար արտերկրի և հայրենական հաջողված փորձի ուսումնասիրում, մեր հասարակության և պետության առանձնահատկությունների հաշվառմամբ դրական կողմերի առանձնացում և դրանց ներդրման արդյունավետության կանխատեսում, առկա և հնարավոր վտանգների գնահատում, բազմագործոնային նախագծում, մեթոդաբանական հիմքերի մշակում, գիտական և տեղեկատվական բազայի ստեղծում, ռազմավարական ծրագրի իրականացման համար նպաստավոր իրավական դաշտի ապահովում, ծրագրի իրականացման սուբյեկտների, նրանց պարտականությունների, պատասխանատվության շրջանակների և յուրաքանչյուր խնդրի լուծման համար վերջնաժամկետների հստակեցում:

2.Ծրագրի անմիջական իրականացման փուլ (2015-2019թթ.):

Մշակված ռազմավարական ծրագրի նպատակին և յուրաքանչյուր խնդրին համապատասխան գործողությունների, միջոցառումների փուլ առ փուլ իրականացում, ընթացիկ նպատակների ձեռքբերմանն ուղղված այդ գործողությունների արդյունավետության գնահատում, առկա հիմնական և իրադրային խնդիրների լուծում:

3.Ռազմավարական ծրագրի ստուգողական-փորձաքննական փուլ (2020թ.): Ռազմավարական ծրագրով նախատեսված հիմնական նպատակի և ձեռքբերված արդյունքների համեմատական գնահատում, առկա հակասությունների վերհանում, առանձնացում, դրանց պատճառների վերհանում, հաղթահարման ուղիների, միջոցների մշակում և կիրառում: Արդյունքում հնարավոր կլինի ձևավորել ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործուն համակարգ, մշակել կատարելագործման և որակական զարգացման ծրագրեր, ներդնել նորարարական մեթոդներ, տեխնոլոգիաներ, գործուն մեխանիզմներ:

Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի ձևավորման և զարգացման ռազմավարական ծրագրերի նախագծումն ու իրականացումը, բազմագործոն և համալիր նպատակաուղղված համալիր ծրագրերի մշակումը, նորարարական մեթոդների, միջոցների ու տեխնոլոգիաների ներդրումը, նպաստավոր օրենսդրական դաշտի ձևավորումը և կոմպետենտ կադրային ապահովումը կնպաստեն ՀՀ-ում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործուն համակարգի ստեղծմանը, դրված հիմնական նպատակների ձեռքբերմանը: Վերջին տարիներին մեր հասարակության մեջ զգալիորեն ակտիվացել են ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ուղղությամբ գործունեություն իրականացնող հասարակական, պետական, կրոնական կազմակերպությունները, առանձին անհատները, գիտակրթական կենտրոնները: Սակայն պետք է փաստենք, որ նրանց գործունեությունը համակարգված և համալիր բնույթ չի կրում ոչ կառուցվածքային, ոչ բովանդակային կողմերով: Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հիմնախնդրին ուղղված ծրագրերի, գործողությունների ծանրակշիռ հատվածի պատասխանատվությունը, նախաձեռնողականությունը վերցրել են ՀՀ Պաշտպանության և Կրթության ու գիտության նախարարությունների համապատասխան ստորաբաժանումները, Հայ առաքելական եկեղեցին: Մասնավորապես ակտիվացել է ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ուղղությամբ հանրակրթական դպրոցների և բուհերի աշխատանքները: Վերոնշյալ գերատեսչությունները համատեղ կազմում են ռազմահայրենասիրական դաստիարակության միջոցառումների պլան, ստորագրվում են նախարարների համատեղ հրամաններ: Այդ աշխատանքներում իրենց ներդրումն են ունենում նաև ՀՀ Մշակույթի և Առողջապահության, Արտակարգ իրավիճակների նախարարությունները, Ոստիկանությունը:

Դեռահասների, պատանիների, երիտասարդների մեծամասնությունը, այդ թվում նաև բավականին ապահով ընտանիքների, չեն կարողանում իրենց անհատական առանձնահատկություններին, անձի ուղղվածությանը՝ հետաքրքրություններին, պահանջմունքներին, դիրքորոշումներին համա-

պատասխան տեղն ու դերը գտնել հասարակության մեջ, չեն կարողանում ինքնաիրացվել, հաջող ինտեգրվել հասարակական հարաբերություններին: Դրա պատճառը սոցիալական և հոգևոր արժեքների, կողմնորոշումների, աշխարհայացքի, մտավոր կարողությունների, անհրաժեշտ գիտելիքների բացակայությունն է, կենսագործունեության տարբեր ոլորտներում արդյունավետ գործառնելու համար անհրաժեշտ սոցիալական հնտությունների բացակայությունն է կամ դրանց ոչ բավարար ծարգացվածությունը: Նշված խնդիրները անմիջականորեն բացասական կողմով ազդում են ռազմահայրենասիրական դաստիարակության բովանդակության, նրա իրականացման արդյունավետության վրա: Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կայուն համակարգի ձևավորումն ու զարգացման, կատարելագործման անընդհատության ապահովումը հնարավորություն կտա նրանում ընդգրկել պատանիների, երիտասարդների տարբեր խմբերի, նույնիսկ ռիսկային համարվող խմբերի, շոշափելի դարձնելով համակարգի արդյունավետությունը: Ավելին, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կայուն համակարգի առկայությունը կնպաստի նաև պատանիների, երիտասարդների հաջող սոցիալականացմանը, սոցիալական, հասարակական ակտիվության խթանմանը, քաղաքացիական հասարակության ձևավորմանն ու զարգացմանը: Մեր կարծիքով, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հիմնախնդրի լուծումն ու համապատասխան գործուն համակարգի ստեղծումը ենթադրում է կոմպետենտ կառավարման մարմնի ստեղծում, կլինի այն որպես հանձնաժողով, խորհուրդ, միջգերատեսչական կառույց, մարմին, որը կմշակի և ռազմավարությունը, և մեթոդաբանությունը, համապատասխան հայեցակարգերը և առանձին ուղղությունների և մեխանիզմների մշակման, դրանց ներդրման ընթացակարգերը, այդ բնագավառում տեղեկատվական-վերլուծական, գիտական-մեթոդական: Այս օղակը պետք է ունենա որոշակի լիազորություններ, պարտականություններ, իրավունքներ. կարծում ենք, որ կարելի է քննարկել նաև այդ օղակի աշխատանքի շրջանակների, պատասխանատվության ոլորտի, ընթացիկ և հիմնական պլանների, նախագծերի և երկարաժամկետ ծրագրերի մշակման, դրանց իրականացման ղեկավարման ու վերահսկման խնդիրները: Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգի ձևավորումն ու ակտիվ գործառնությունը կապահովեն ավագ դպրոցականների այնպիսի սոցիալապես կարևոր որակների ձևավորումն ու զարգացումը, ինչպիսիք են բարձր պատասխանատվությունը, քաղաքացիական հասունությունը, հայրենիքի և ազգի նկատմամբ սերը, պարտքի զգացումը, ազգային ավանդույթների, մշակույթի նկատմամբ հետաքրքրությունը, ավելի կմեծանա գործունեության տարբեր ոլորտներում հասարակության կարևոր խնդիրների լուծման գործում նրանց ակտիվ մասնակցության հնարավորությունը: Երեխաների և դեռահասների վերոնշյալ որակական հատկանիշների ձևավորումը, բնականաբար, ուղղակիորեն կնպաստի հասարակական հարաբերությունների բովանդակության դրական փոփոխությանը, մարդասիրությանը, բարոյական, ազգային և համամարդկային բարձր արժեքների, դրանց նկատմամբ դրական վերաբերմունքի ձևավորմանը:

Ամփոփելով, նշենք, որ ավագ դպրոցականների քաղաքացիության, հայրենասիրության, հայրենիքին պատվով ծառայելու պատրաստակամության զարգացման մանկավարժական հիմունքերի մշակման ժամանակ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել և հնարավորության պայմաններում ներդնել հայկական և արտերկրի փորձը: Համակարգը պետք է նպատակաուղղված լինի ոչ միայն ընդհանուր երիտասարդությանը, այլ նաև յուրաքանչյուր առանձին պատանու, երիտասարդի՝ որպես քաղաքացու և հայրենասերի կայացմանը և զարգացմանը, ապահովվի ռազմավարական ծրագրով նախագծված նպատակի ձեռքբերմանը: Մեր համոզմամբ, միայն համալիր միջոցառումների և գործուն համակարգի առկայության դեպքում հնարավոր կլինի լուծել ռազմահայրենասիրական դաստիարակության խնդիրները:

Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության տեսության մեր կողմից իրականացրած հետազոտությունները մեզ թույլ տվեցին հանգել հետևյալ **եզրակացությունների**.

1. Նախագորակոչային պատրաստության (ՆՁՊ) ուսուցիչներին մանկավարժահոգեբանական գիտելիքներ հաղորդելը, կարողությունների ու հմտությունների ձևավորումը բարձրացրեց դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի արդյունավետությունը, քանի որ միայն ռազմագիտական գիտելիքներին տիրապետելը չի ապահովում ցանկալի արդյունք:
2. Ավագ դպրոցականների մոտ բանակում ծառայությանը պատրաստ չլինելը անմիջականորեն ազդում է զորակոչվելուց հետո զինված ուժերի ստորաբաժանումներում նրանց ծառայության որակի վրա (հարցման ենթարկված ավագ դպրոցականների շուրջ 30%-ը իրենց պատրաստ չեն համարում բանակում ծառայելու համար, իսկ 68%-ը գտնում է, որ որոշ չափով է պատրաստ):
3. ՀՀ երիտասարդ սերնդի հայրենասիրական դաստիարակության կազմակերպման ու իրականացման հայեցակարգի ստեղծումը և գործնականում ներդրումը անմիջականորեն պայմանավորում է զինվորական ծառայությանը՝ նախագորակոչային տարիքի պատանիների պատրաստության մակարդակի բարձրացումը:
4. Հետազոտությունների արդյունքները վկայում են, որ հանրակրթական դպրոցներում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության խնդիրների շարքում անտեսվում է իրավագիտականության ձևավորումը, ինչը հետագայում անմիջականորեն հանգեցնում է զինվորական ծառայության ընթացքում իրավախախտումների դրսևորումներին: Աշակերտները ծանոթ չէին ,Ձինապարտության մասին ՀՀ օրենքին, Ռազմական դոկտրինայի, Ազգային անվտանգության հայեցակարգի հիմնական դրույթներին:
5. Ժամանակակից ավագ դպրոցում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի արդյունավետ գործառնությունը հնարավոր է ամբողջական մանկավարժական գործընթացում:
6. Հանրակրթական դպրոցներում ռազմահայրենասիրական դաստիարակության խնդիրների արդյունավետ լուծման համար

անհրաժեշտ է հստակեցնել բոլոր սուբյեկտների պարտականություններն ու գործառույթներն այդ ուղղությամբ և մշակել այդ աշխատանքի որակի գնահատման չափանիշներն ու մեխանիզմները:

Ատենախոսության հիմնական արդյունքները արատցողված են հեղինակի կեղմից **հրատարակված հետևյալ հոդվածներում**.

1. Վ. Ա. Մուրադյան «Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության իրականացման հիմնական ուղղությունները հանրակրթական դպրոցում», Հանրապետական գիտական նստաշրջանի նյութեր: Նվիրվում է ՀՀ անկախության հռչակագրի ընդունման 20-ամյակին, ԳՊՄԻ, 13-14 դեկտեմբերի, 2010թ., էջ 403-406:
2. Վ. Ա. Մուրադյան «Ռազմահայրենասիրական դաստիարակության համակարգը հանրակրթական դպրոցում», Հանրապետական գիտական նստաշրջանի նյութեր: Նվիրվում է ՀՀ Անկախության ընդունման 20-ամյակին, ԳՊՄԻ, 28-29 նոյեմբերի, 2011թ., էջ 416-419
3. Վ. Ա. Մուրադյան «ՀՀ քաղաքացիների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության հայեցակարգի ստեղծման անհրաժեշտությունը», «Մխիթար Գոշ» գիտամեթոդական հանդես, 4-6(37), Վանաձոր, 2013թ, էջ 99-101:
4. Վ. Ա. Մուրադյան «Նախագորակոչային տարիքի պատանիների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության կատարելագործման ուղիներն ու միջոցները», «Модернизация образования в контексте современных педагогических парадигм», сборник научно-образовательных докладов и статей, Ереван, АГПУ, 2014, стр. 248-252:
5. Վ. Ա. Մուրադյան «Ավագ դպրոցականների ռազմահայրենասիրական դաստիարակության ծրագիր», «Մխիթար Գոշ» ուսումնամեթոդական հոդվածների ժողովածու, Վանաձոր, 2014, 1(40), էջ 157-160:

МУРАДЯН ВАРДАН АШОТОВИЧ

ПУТИ И СРЕДСТВА СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13. 00. 01. «Теория и история педагогики».

Защита состоится 23-го октября 2014г. в 12⁰⁰ ч. на заседании специализированного совета педагогики 020 ВАК по присуждению ученой степени при Армянском государственном педагогическом университете им. Х. Абовяна по адресу: 0010, Ереван, Тигран Меци 17:

РЕЗЮМЕ

Актуальность исследования. Современное восприятие патриотизма характеризуется неоднородностью. Во многих случаях это объясняется сложностью самого понятия, разносторонностью содержания и множеством способов их выражения. Это обусловлено прежде всего военно-политической ситуацией, геополитическим фактором, отношениями Армении с Турцией и Азербайджаном, рыночными отношениями.

Существуют разногласия в понятиях истинного патриота и в формировании гражданской личности гражданина в государственных заказах и в способах обучения и воспитания патриотизма в школе. Эти разногласия проявляются также в процессе целенаправленного патриотического воспитания между объективной необходимостью патриотического воспитания и отсутствием соответствующих педагогических условий.

Цель исследования: разработать и теоретически обосновать комплекс направлений и средств совершенствования процесса военно-патриотического воспитания учащихся в старшей школе.

Объектом исследования является процесс военно-патриотического воспитания в современной старшей школе.

Научная новизна исследования заключается в следующем:

- Представлена целостная учебно-методическая система военно-патриотического воспитания, выявлены особенности этой системы и отдельных моделей данной системы в современной школе.

- Разработаны и подтверждены способы и пути совершенствования патриотического воспитания в современной школе.

- Экспериментально подтвержден предложенный нами комплекс функционирования педагогических путей и средств совершенствования процесса военно-патриотического воспитания в современной школе.

Теоретическая значимость исследования обусловлена обогащением педагогической науки научно-теоретическими исследованиями в разработке современной проблемы патриотического, военно-патриотического воспитания школьников; выявлением особенностей военно-патриотического воспитания школьников в условиях современных образовательных реформ и научно-теоретическим обоснованием путей и средств совершенствования этого процесса.

Практическая значимость исследования заключается в том, что разработанная нами программа о военно-патриотическому воспитанию и начальной военной подготовке учащихся и методические рекомендации будут способствовать совершенствованию процесса военно-патриотического воспитания в современной школе, выявлению недостатков в этой сфере, в разработке педагогических мер для их преодоления. Более того, проделанная нами исследовательская работа, полученные результаты, методические выводы и предложения будут способствовать повышению уровня начальной военной подготовки юношей призывного возраста.

Структура диссертации

Диссертация состоит из введения, двух глав, заключения, библиографии, списка использованной литературы и приложений.

MURADYAN VARDAN

THE WAYS AND MEANS OF MASTERING PUPILS' MILITARY AND PATRIOTIC EDUCATION

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.01. - "The theory and history of pedagogy".

The defense of the thesis will be held at 12⁰⁰ on October 23, 2014 at the session of the Special Board 020 HAC (Higher Attestation Commission) to award degrees under the Yerevan State Pedagogical University after Kh. Abovyan, address: 0010, Yerevan, Tigran Mets str. 17.

SUMMARY

The relevance of the research. Modern perception of patriotism is characterized by multi-facetedness and divergence. The latter is due to its complex character and the variety of the means of expression. It is also preconditioned by the military and political situation in Armenia as well as its geopolitical position, by the nature of relations with Azerbaijan and Turkey, including the trade relations.

There is a discrepancy between the state order of patriot and citizen formation and the possibility of making a civic stance under the conditions provided by school education, between the objective necessity for providing full patriotic education of pupils in High Schools and lack of relevant pedagogical conditions for its realization in life.

The goal of the research is to work out and theoretically justify the system of mastering military and patriotic education ways and means at High Schools.

The object of study is the military and patriotic education process at modern High Schools.

The novelty of the research consists in:

- presenting the integral system of military and patriotic education and disclosing the applicability of this system and its separate models at modern schools;
- working out the pedagogical ways and means of mastering military and patriotic education process approbated by a scientific experiment;

- proving the applicability of the system of pedagogical ways and means put forward in the present paper by way of an experiment at modern schools.

The theoretical significance of the research is determined by the enrichment of theoretical and scientific studies on the modern problems of pupils' patriotic and military education, the revelation of the peculiarities of military and patriotic education in the process of modern educational reforms and the theoretical and scientific justification for the process refinement.

The practical value of the research lies in working out the pupils' patriotic and military education and the pre-call-up age training program. The methodological propositions will contribute to the process of military and patriotic education at modern schools as well as to the disclosure of targets in the sphere under discussion, and to the elaboration of pedagogical ways of overcoming them.

Additionally, the present research, its results and its methodological conclusions and propositions will make a contribution in the training of pre-call-up age pupils and their future military service.

Structure of the dissertation

The present dissertation consist of an introduction, two chapters, conclusion and references.

